

СТАНОВИЩЕ

относно процедура за доцент на гл. ас. д-р Ангел Николов

от доц. д-р ДИМО ЧЕШМЕДЖИЕВ,

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”/Кирило-Методиевски
научен център-БАН

В библиографията на гл. ас. д-р Ангел Николов по настоящата процедура има 23 заглавия, от която една монография и 22 статии, публикувани след защитата на докторската му дисертация и с тематика различна от нея. Всички те са публикувани в сериозни научни списания и поредици (Минало, Scripta & e-Scripta, Byzantinoslavica, Кирило-Методиевски студии, Palaeobulgarica, Славяноведение, New Europe College Regional Program, Византийские очерки. Труды российских ученых к XXII Международному конгрессу византинистов), или в авторитетни сборници, юбилейни („Тангра” в чест на акад. В. Гюзелев, „Щрихи към балканското средновековие”. Изследвания в памет на проф. Николай Кочев, „Българско средновековие: общество, власт, история», в чест на доц. д-р Милияна Каймакамова) или от международни научни конференции, в България („Българите в Северното Причерноморие”, “Библейските преводи в славянската традиция и кирило-методиевските извори”) и в чужбина („Byzantium, New Peoples, New Powers: The Byzantino-Slav Contact Zone, from the Ninth to the Fifteenth Century” в Краков, Полша; XVII, XVIII и XIX Ежегодная богословская конференция Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета в Москва, Русия; “Collective identities in Eastern Europe. Patterns, symbols, images and mythologies of belonging, past and present” в Краков, Полша; „Rome, Constantinople and newly-converted Europe. Archaeological and historical Evidence”, в Краков-Лайпциг; „Русское богословие и Запад: полемика или влияние?”, в Москва; XIX Всероссийской научной сессии византинистов, в Москва).

Монографията „Повест полезна за латините. Паметник на средновековната славянска полемика срещу католицизма”, С. 2011, изд. ПАМ, 153 стр. е посветена на един твърде интересен старобългарски паметник, много слабо известен и използван в българската медиевистична историография. Става въпрос за славянски превод на гръкоезично византийско антилатинско съчинение, твърде популярно във всички славянски литератури. Основна част от монографията представлява издание на текста на паметника. Изданието е предшествано от проучване на ръкописната му традиция и разграничаване на няколко редакции, наречени: първоначална, представена от девет преписа, разделени в две групи; интерполирана редакция, представена от един препис; съкратена редакция, представена от три преписа и редакцията на Владислав Граматик, наречена контаминирана. Отделен е също така и един загубен днес препис, или по-скоро фрагмент, публикуван навремето от Йордан Хаджиконстантинов – Джинот в Цариградски вестник. Изброени са и още седем ръкописа, в които се среща произведението, които очевидно предстои да се проучат.

На базата на това проучване се издават основните редакции на паметника – първоначалната редакция, в двете и групи, интерполираната, съкратената, контаминираната, фрагментът на Йордан Хаджиконстантинов - Джинот, в който им изключително важна добавка. Най-важен от тези преписи, е най-ранният от всички, български, намерен в сборник от черногорския манастир „св. Богородица” при Плевля, датиращ от втората половина на XIV в.

В собствено историческата част на изследването се проучва текста като исторически паметник. Това се прави на базата на сравнение с „Повест временных лет”, т. нар. Български апокрифен летопис („Сказание на пророк Исаяя как беше възнесен от ангел на седмото небе”), българските добавки към старобългарския превод на хрониката на Константин Манасий. На базата на тези сравнения се изказва убедителното предположение, че паметникът е преведен в българските земи в края на XI – началото на XII в. Това се подкрепя от анализ на историческата ситуация на територията на Охридската

архиепископия от горепосочения период, която, както е добре известно, е в центъра на споровете между Рим и Константинопол, доколкото наследява част от територията на древния диоцез Илирик. Затова там се възражда идеята за „Юстиниана Прима”, появява се църквата „св. София” с уникалната си стенописна програма и пр. На този фон превода на това „Повест полезна за латините” на това място и през този период изглежда повече от логично, още повече, като си спомним и норманските нашествия, както и започналите кръстоносни походи от това време.

В тази част, авторът поставя, а и решава и някои конкретни историографски проблеми. Така напр., използвайки данните от „Повест полезна за латините”, той успешно и до голяма степен дефинитивно решава прочутия в историографията въпрос за (пра)българите като „насилници – населници” на славяните от „Повесть временных лет”. Установявайки, че (пра)българите не са „насилници” на славяните, а се заселват върху територия, която съставителят на руската летопис смята за славянска, авторът дава принос и към изясняването на друг твърде интересен въпрос – как и защо в някои кирило-методиевски паметници се появяват съобщения за това, че Константин-Кирил Философ отишъл да проповядва сред българите, а славянската писменост била развита в Русия и сред дунавските българи.

Изследвайки текстовите взаимовлияния с т. нар. Български апокрифен летопис от XI в. и търсейки причините за развитието на текста на „Повест полезна за латините” паралелно и на руска почва и то доста рано, А. Николов подкрепя и известната хипотеза за посредническата роля на византийските църковни власти за разпространението на славянската книжнина в Киевска Русия, която, както е известно, не е особено популярна в българската медиевистика, особено по-старата.

Обобщавайки впечатленията от представената монография в този кратък отзив, бих искал да подчертая, че А. Николов се е показал като завършен медиевист в собствения смисъл на думата. Той е показал как трябва да се изследва един паметник – от работата с ръкописите, през

изследване на ръкописната традиция, изданието и превода, до историческата му интерпретация, нещо сравнително рядко, особено в следвоенната българска наука. За това му е помогнала не само добрата филогическа и историческа, но и отличната езикова подготовка, което пък пък се отразява както на работата с изворите, така и на добрата библиографска осведоменост, която личи не само от предложени монографичен текст, но и от други негови трудове, предложени за настоящата процедура. Езиковата му подготовка е позволила да осъществи отличен превод на текста, по най-стария му препис – Плевля № 12, като за обяснение на някои неясни или очевидно погрешни са използвани и някои други преписи.

На базата на гореизложеното, категорично мога да изкажа пред уважаемото жури становището, че на гл. ас. д-р Ангел Николов може и трябва да бъде присъдена научната степен „доцент” !

Пловдив

Преображение Господне, 6 август 2011 г.